

Александр СЕЛИН

ШҰМ ЙҰКЫМ КОЛӘШ ШҰМ ТЫНА

ИЛЫШ ВИЙ

Ик юж йогын,
Вес юж йогын,
А пырляже гын — мардеж.
Каныш — тудын сомыл огыл,
Чарналта — вигак йомеш.

Ик памаш вӯд,
Вес памаш вӯд
Йыргыктат изи иксаш,
А вара — эгер оржашке
Теныз көргышкө ушнаш.

Ик вӯдоным
Вес вӯдон
Покталта — кушкеш вӯд толкын,
Шыжалтеш кавашке шон,
Тенызын лўшка вий, шолын.

Ик айдеме,
Вес айдеме —
Ик кугу йоратымаш.
Тудо — эн вяян, сандене
Илыш — курым-курымаш.

* * *

Мемнан пөрт кум окнаж дене ончен
Юл серыш, кече кўшнө лийме велыш.
Шолаште ик окна гычын кончен
Кугорно лишыл станцийыш, эрвелыш.

Тачат шарна йоча годсо йолташ,
Кузе мый кўзенам пöртна ўмбаке,
Авамже лўдын, сөрвален волаш,
А мый ужаш толашенам умбаке.

Кугорно дене школыш коштынам,
Ийгот шумеке, каенам салтакыш.
Вара, корнеш оксам арен, авам
Йошкар-Олашке тунемаш ужатыш.

Йоген пурлаште ший тўсан Элнет,
Йога тачат, сымыстарен чонем.
Тувелне койыт шинча ончылнем
Тумер, кумда пасу —
Йоча жалем.

ЙЎШТЫЛАШ ТОЛМЕКЕ

Эгер воктен пыртак юалге,
Көч кўшыч кече когарта.
Полмезе годсыла полдалгын
Ом вашке вўдыш шунгалташ.

Калем чевергыже изиш кеч.
Мый шонкалем шке семынем:
Кö толын лектын мыйын лишке
Эн йöсыштö, кучен кидем?

Кунам вием чўчалтыш кодын,
Тўняш толмемлан шкем карген,
Пöръен вуй дене шортмем гоным
Кö мыйым кертын утарен?

Шоналтымеке, сўретлалте
Авай шинча ончыланем.
Ок иле кызыт ош тўняште,
Но поро мутшо ушыштем.

Полша ты мутшо дене таче,
Чучеш: авай пыртак ила.
А тўрлö йöсым ужмо вачын
Нимо огеш чуч нелыла.

Эн шучкыжо мо ынде кодын?
Вўршерын йоммыжо гына.
Ончал капетым, тидын годым
Кö ойгана, кө куана.

Ужам: вачем изиш чевергыш.
"А кеч-мо лийже!" — маньымат,
Шунгалтым вуй дене энерыш.
Огеш чуч вўдшö йўштынат.

КОВЫЖ

*Миклай Рыбаковын кочажым,
Ондрй кугызайым, шарнен.
Автор*

Ожно калык кырен огыл тўмырым
Олык шудыш лекмеш нигунам,
Теве ковыжым алыыже шўвырым
Шокталтен, шўм йўлен, кеч-кунам.

Ила ыле Ондрй Пöртанурышто:
Кап кужу, йытыра öрышан.
Садеран да чатка тудын суртышто
Лийынжат огыл шўлык докан.

Толытат артист-влак рўдола гыч,
Кас лиймеке, спектакльым темлат.
Эр марте Ондрй деке пурашышт
Уло пöрт, уло пулдыр да клат.

Тачат тудын пелашыже, ўдыржö
Лўмын олтышт мончаш нунылан.
Шкеже темыш печкеш ламаш вўдым тич —
Ракатланышт гына уна-влак.

А эрдене

тугай тымык

суртышто:

Мурен темын шантак агытан,
Пўчкеш пылышым шырчык лач шудышто
Да шокта йўк кўтўчö солан.

Шуктымеке сурт көргыштө сомылым,
Верлана кудывече покшек
Да шокта кугызай тошто ковыжым,
Помыжалтыт дыр, семым колмек?

Кө — кузе: утларак иктын омыжо
Ласкагеш, иеш юж толкынеш,
Теве весе кия йымен колыштын.
Но кушеч "Олык кайык" велеш?

Кынелмеке гына, чылан умылышт:
Кугызай Провой семым шокта.
Тудын йыр шавен ташлыше кумылым,
Ик актер кушталтенат шукта.

Артист-шамыч вес ялыш тарванышт.
Кайышт ўдыр, пелаш нур пашаш.
Кидпўанышке налын товарым,
Ондри кайыш полшаш пөрт чогаш.

...Толын Трочин пайрем. Ваштар укшым
Сакеденыт урем капкалаш.
Ешараш нюньлан тамле пушым
Пеледалтын сирень йырым-ваш.

Лектын таче ялнан тўн уремыш
Гармонист, вучыде касымат;
Каче-шамыч кок веч авыренит,
Ошкеден тўшка ончыч, мурат.

Чылажат Ондрилан чучеш шергын:
Илышат,

мурыжат,

пайремат.

Толын шуын гына Нева сер гыч
Уныкаже — каникул время.

Адакат тудын кидыште ковыж,
Возеш лывыргын кылыш йонгеш.
Семым ойыркала кумыл-шоныш.
Шке шокта да шкеак колыштеш.

Умыла Ондри ковыжын чапшым:
Йүкшө вичкыж гына, но шыма.

Шокталтен тудын дене ачаже
Кодшо курымыштак тукумлан.

Йүкшө йөршын изи. Чарга йүкыштө
Огыл сылнылык вий мурынан.
Сем йонгалтмыш пышта шүмжө йүлымым,
Санденак шүм денак колыштман.

Тиде ковыж ден шоктымым колыштын,
Кушкыч икшыве-влак, уныка.
Теве таче гына толшо Колька гын
Эше лүмлө ег лийын шукта.

Онча кече. Рашкалтыш трук кұдырчө.
Трочын Юмо-влак мом шижтарат?
Да лишеме Ондри окна кұдыкө,
Уремлам ончалеш кок века.

Йүр уке, кұдырта коклан кұдырчө.
Кугызай почо комдык окнам.
Тиде велке тўшка вола кўшычын,
Муро йүкшө кугемын солна.

Шокталта гармоньжат иктаж кумыт дыр.
Пөръен йүкыш ушнат ұдыр-влак.
Пайрем кумыл модеш Пёртанурышто.
Йонгалтеш йүк эре виянрак.

Да тыгодым Ондри налеш ковыжым,
Шокталта, ырен уло капшат.
Чучеш шүм-чонжылан: тудын шоктымыш
Тале хор ден оркестр ушнат!

ШҮЖАРЕМ

Илет тораште пеш
Тый ынде нылле ий.
Шүм кумылна почеш
Вашляшат ок лий.

Кунам вашлийына,
Ойлет эре рушла,
Кеч шочмо калыкна
Вуеш налеш тидлан.

Амалжым палемат,
Мый ом шудал тидлан,
Вет олаштет иктат
Уке ойлаш марла.

Толат Йошкар-Олаш
Да коктынат тунам
Ме каена ужаш
Шкенам ял калыкнам.

Ялнашке толмекет,
Йылметше рудалтеш
Марла (от шиж дыр шке),
Чыла мут шарналтеш.

Шке ялыште улак,
Товат, юан куат:
Чонетымак эмла,
У шўлышым пуа.

Каналтымек, шўжар,
Тый корныш тарванет.

Адак идалык жап
Илет шке олаштет.

Йошкар-Ола вокзал
Перронышто манат:
— Чеверын, изай. —
Да вўдыжга шинчат.

Палем: тый шарналтет
Тораште шке ялнам,
Ешаралтеш виет
Тунам мочол-гынат.

КӖ ПАЛА?

Чалемеш ўп — тудым чиялташ лиеш,
А йоген пыта гын, утара парик.
Вудакан ужат — шинчалыкым чиет,
Моторракын веле койылда чурий.

Пўй возеш гын лектын, шӧртным шындыктет,
Протезан лият, ок код гын ик пўят,
Кумыл нӧлталтмеке, шыргыжал колтет —
Самырык годсетла йытыран коят.

Эсмаса возеш гын куптыр сынышкет,
Эмым шўрымек, йымыжангеш тўсет.
Но айдемын чоныш темын гын осал,
Коптарен лукташ кузе — кӧ каласа?

Можыч, кузерак ойлен руш калыкна,
Пўгыр тӧрлана шўгарыште гына?

★ ★ ★

Лектеш ик пӧрт гычын манеш-манеш,
Лу суртым эртымек, чылт вашталтеш,
Ик пӧртышкет миен шузш вара,
Шотла оза йӧршеш вес уверлан.

Манеш-манешын уло ойыртом:
Рокгедын, шерже нигунам ок тем.
Ўшаныман гын ляпкыше-влаклан,
Улам шым ўдыран, латшым эрган.

ЮЗО ЙҮК

Бородинын "Князь Игорьым", оперым,
Телевизор адак ончыкта.

"Половец куштымаш" теңе. Копыжге
Чучеш уло каллан кажне тат.

Фортельяно ден оркестрлан возымо
Сем йонга гын Чайковскийын, чон
Вургыжеш, шуэш шортмо я воштылмо,
Шуэш илыме але мочол!

Шарнем, Яков Эшпайын сюнтыжым
Колыштна Казаков ден пырля.
Кугу мурызынат вий ыш сите вет:
Үштылдае шинчам йочала.

Кушеч юзылык вий шарлен музыкын?
Ну молан мыланем, марийлан,
Келшалеш татар-влакынат мурымышт,
Вердим* колыштын, могыр шула?

Шоненам тиде шумлык мочол мый,
Муын омыл вашмутым чыла.
Ыгленам: лиеш йӧсӧ гын, чоным
Марий сем ласканда авала.

ВАШТАЛТЫШ

Ожно возыме — почеламутым —
Мый лудам ик ӱдырӱен нерген.
Савыктен газет, ик лукым муын,
Кагазшат эсогыл шапалген.

Олыкышто, Олмалу аркаште,
Тиде ӱдыр ден вашлийынна.
Кызыт саде верже вӱд пундаште.
Титакан Самара ГЭС тидлан.

Юл сер олык гычын кӱзымеке,
Шовычим пӧлеклышым тудлан.
Армийышке кайышым мый лектын
Кум ийлан, эше кум тылзылан.

*Джузеппе Верди (1813—1901) — итальян композитор.

Возышым тудлан арня еда мый.
Чарныш толмым трук вашмут мылам.
Шуктышым вучен йөршеш вес ял гыч:
Лектын ик йолташемлан марлан.

Коштынна кумытынат ик школыш,
Посанамже ден — ик классышкак.
Кодылден тунемме пörтын олмо,
Школ у верыште ила ласкан.

Чылажат вашталтын. Пүрен огыл
Рвезе годсо тагым вашляш.
А ужам коклан, коеш гын омо:
Икгаяк эре — латшым няш.

★ ★ ★

Күшыч йога лумын мамык,
Кеч лышташан кызыт май.
Ошын ломбат пеледалтын.
Ончо — шинчат ялт йыма.

Лум ден пеледышын тўсышт
Икгай, ок лий ойыраш,
Иктыже кеч вола күшыч,
Весе кечеш лач ыра.

Ўдыр-влак лектыт уремыш,
Ок кой удада иктат.
Но южын тўс кеч — пеледыш,
Чонжо лумла кылмыкта.

КЕЧШУДО

Кекеж рўдеш пеледын тудо,
Коеш чылт кечын шочшыжла.
Лўмжат келшен толеш — кечшудо,
Рўмбалгыштат тул гай йўла.

Ончем эрдене: мўкш, пачемыш
Кечшудо вуйышто шинчат, —
Черетын шумыжым вучет гын,
Киен кодат мўй деч поснат.

Кечшудо семын мемнан ялыште
Пелед шогалын ўдырѣк.
Мый йоратем, шонем: тавалыше
Мемнан коклашке ынже шен.

Но йырже пўтырнат мўкш семын,
Ончем-ончемат, рвезе-влак.
Лняш перна мылам пачемыш,
Шонымашкем шуам ала.

★ ★ ★

Чылт тушто уш-акыл вуешшушо ўдырын.
Вучен, шонкален, тагже шотым ок му.
Жап толын шумек, почылтеш чонын шўдымў,
Шокта: "Йоратем" — качылан тўн вашмут.

Тыгане вашмут кеч-кўлан келша ўдырын.
Ойла гын: "Сита, лийына лач йолташ",
Колеш ыле рвезе рашкалтымым кўдырчын.
Но йўр кўдыртен эртымек, сай шўлаш.

★ ★ ★

Тыланет мый "Йоратем" шым ман,
Кеч улат мылам нигў деч шерге.
Ваш ышташ эре сўрвалемат,
Очыни, Юмемын темын шерже.

"Йоратем" мут шўмыштем ила.
Тудо — шўртнўў, шергакан, эн чапле.
Почмо шўмышкем кўгўн тылат,
Огеш кўл сравочымат кычалме.

ПЎРТНА ВОКТЕНЕ

Мыскара йўре

Пачер мыйын — ўлыл пачашыште.
Кеч шоно, ит шоно, садак
Перна кино семын ончаш тыште
Окна гыч. Вер тўнў — узымак:

Ок кошт мўгырен машина тыште,
Шарлен йыр пеледышын пуш,
Мырден, пырыс-влак муыт тангыштым,
Эсогыл милицым от уж.

Ончем, шовычвуй койо ончыншо,
Пазар гыч пурен дыр пыртлан,
Ыш шого тыш-туш йырже ончыштын,
Пеледыш шенгеке шылят.

Каен гына шуктыш, ту зерышке
Шогале

шыпак

кок пӧръен.

Кужун подылмек, теме шерышт да
Вес могырыш топкышт мурен.

А ынде шога чесле ўдыр,
Темен латшым ийым докан.
Шонем: ала-кӧн гынат ўмыр
Пеленже лиеш пиалан.

Ончем, моткочак ужмо шуын,
Кап-кылжым,

чурийжым,

чыла.

Моторлык — тыглай огыл, Юмын.
Ӧрде эскерем, качыла.

Мӧр тўсын йолга тудын тўрвыжӧ...
Трук ўдыр шўвале: чпу!
Тамакым улмаш тудо тўргышӧ.
Нӧлталте чыла мыйын пун.

Тамак тамым ситышын нале,
Да кайымыж дечын ондак
Мӧр тўрвыж вошт угыч шўвале,
Шижде,
шке моторлык ўмба.